

PROSTOR

23 [2015] 2 [50]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

SVEUČILIŠTE
U ZAGREBU,
ARHITEKTONSKI
FAKULTET
UNIVERSITY
OF ZAGREB,
FACULTY
OF ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK I UDC 71/72
23 [2015] 2 [50]
195-470
7-12 [2015]

Af

POSEBNI OTISAK / SEPARAT OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

222-235 **BORIS DUNDOVIĆ**
PIA SOPTA
ALAN BRAUN

KUĆA PETROVSKI U SENJU
POVIJESNO-PROSTORNI RAZVOJ
PATRICIJSKE KUĆE S RENESANSNIM
LAVLJIM DVORIŠTEM
IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK
UDK 728.03:72.034(497.5 SENJ)"14/19"

PETROVSKI HOUSE IN SENJ
HISTORIC AND SPATIAL DEVELOPMENT
OF THE PATRICIAN HOUSE AND ITS
RENAISSANCE LIONS' COURT
ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER
UDC 728.03:72.034(497.5 SENJ)"14/19"

SL. 1. LUKOVI ARKADURE LAVLJEGA DVORIŠTA, KUĆA PETROVSKI U SENJU SREDINOM 20. STOLJEĆA (FOTOGRAFIRAO ARTUR SCHNEIDER)

FIG. 1. ARCS OF THE LIONS' COURT ARCADE, PETROVSKI HOUSE IN SENJ, MID-TWENTIETH CENTURY (PHOTOGRAPH TAKEN BY ARTUR SCHNEIDER)

BORIS DUNDOVIĆ¹, PIA SOPTA², ALAN BRAUN¹

¹ SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ARHITEKTONSKI FAKULTET
HR – 10000 ZAGREB, KAČICEVA 26

² SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
HR – 10000 ZAGREB, IVANA LUČICA 3

boris.dundovic@arhitekt.hr
pia.sopta@gmail.com
alan.braun@arhitekt.hr

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK

UDK 728.03:72.034(497.5 SENJ)"14/19"

TEHNIČKE ZNANOSTI / ARHITEKTURA I URBANIZAM

2.01.04. – POVIJEST I TEORIJA ARHITEKTURE
I ZAŠTITA GRADITELJSKOG NASLIJEĐA

HUMANISTIČKE ZNANOSTI / POVIJEST UMJETNOSTI

6.05.01. – POVIJEST I TEORIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI, ARHITEKTURE,
URBANIZMA I VIZUALNIH KOMUNIKACIJA

ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 13. 10. 2015. / 7. 12. 2015.

¹ UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF ARCHITECTURE
HR – 10000 ZAGREB, KAČICEVA 26

² UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
HR – 10000 ZAGREB, IVANA LUČICA 3

boris.dundovic@arhitekt.hr
pia.sopta@gmail.com
alan.braun@arhitekt.hr

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

UDC 728.03:72.034(497.5 SENJ)"14/19"

TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

2.01.04. – HISTORY AND THEORY OF ARCHITECTURE
AND PRESERVATION OF THE BUILT HERITAGE

HUMANITIES / ART HISTORY

6.05.01. – HISTORY AND THEORY OF FINE ARTS, ARCHITECTURE,
URBAN PLANNING AND VISUAL COMMUNICATION

ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 13. 10. 2015. / 7. 12. 2015.

KUĆA PETROVSKI U SENJU**POVIJESNO-PROSTORNI RAZVOJ PATRICIJSKE KUĆE S RENESANSNIM LAVLJIM DVORIŠTEM****PETROVSKI HOUSE IN SENJ****HISTORIC AND SPATIAL DEVELOPMENT OF THE PATRICIAN HOUSE
AND ITS RENAISSANCE LIONS' COURT**

LAVLJE DVORIŠTE
PATRICIJSKA KUĆA
POVIJESNA GRADSKA JEZGRA
RENEASNSNA ARHITEKTURA
SENJ

LIONS' COURT
PATRICIAN HOUSE
HISTORIC TOWN CORE
RENAISSANCE ARCHITECTURE
SENJ, CROATIA

Zbog jedinstvenih značajki unutrašnjega Lavljeg dvorišta, kuća Petrovski u Senju predstavlja nezaobilazan primjer renesansne stambene arhitekture na hrvatskome dijelu sjevernoga Jadrana. Njezin je prostorni razvoj, analizom arhivskih vrela, terenskim istraživanjima i zaključcima izvedenim iz izradene arhitektonske snimke postojećega stanja, podijeljen u etape koje opisuju izvorno stanje kuće, njezinu renesansnu pregradnju te nadgradnje i promjene izvedene tijekom 19. i 20. stoljeća.

Owing to features of its Lions' Court, the Petrovski House in Senj represents a quintessential example of Renaissance residential architecture on the Croatian part of the north Adriatic coast. Using the archival sources and conclusions drawn from the architectural survey, the spatial development of the house is described in stages spanning from its first occurrence and its Renaissance remodelling, to alterations carried out in the 19th and the 20th centuries.

UVOD

INTRODUCTION

Smještena u središte povijesne jezgre Senja, kuća Petrovski¹ sa svojim unutrašnjim dvorištem (Sl. 1.) čini jedinstven i rijedak primjer stambene renesansne arhitekture na sjevernome Jadranu s kraja 15. stoljeća. Po red sedam različitih kamenih konzola s motivom lava koje nose ophodnu galeriju unutrašnjega dvorišta, zbog kojih je taj prostor i nazvan 'Lavljim dvorištem', od iznimnog su značenja i dva luka arkade koja dijeli dvorište na natkriveni i nenatkriveni dio.

Prema dosad poznatim podacima o renesansnom graditeljstvu u Hrvatskoj, možemo reći da se ovdje radi o najranijem primjeru toliko širokog raspona izvornih renesansnih arkadnih lukova na našem području. Njihov je promjer usporediv s promjerom lukova šibenske Gradske lože² koja zatvara sjeveroistočno pročelje glavnoga gradskog trga te promjerom lukova arkada Paláce Sponze (Divone) i onih arkadure Kneževa dvora u Dubrovniku. No kako šibenska loža, za razliku od kuće Petrovski, nije preživjela razaranja Drugoga svjetskog rata, danas se na njezinu mjestu nalazi građevina rekonstruirana metodom faksimila. S druge strane, dubrovačka je Palaca Sponza doživjela historicističko restauriranje i intervencije na arkadama između 1888. i 1892. godine³, dok je cjelokupna arkadura zapadnoga pročelja i atrija Kneževa dvora u Dubrovniku nastradala u potresu još 1667. godine te neposredno nakon toga doživjela barokno rekonstruiranje.⁴ Osim spome-

nutih javnih upravnih građevina, pojedini dubrovački ljetnikovci – poput ljetnikovca Sorkočević na Lapadu, ljetnikovca Bunic-Kaboga u Bahatovini⁵ i ljetnikovca Rastić u Rozatu⁶ – sadrže lukove te širine, ali svi su sagrađeni u 16. stoljeću. Kuća Petrovski u Senju tako preostaje jedinim izvornim i intaktnim spomenikom renesansnoga graditeljskog naslijeđa 15. stoljeća s toliko širokim promjerom arkadnih lukova.⁷

Ipak, unatoč njezinoj posebnosti, tijekom 20. stoljeća kuća Petrovski gotovo je zaboravljena, a o njezinu postojanju u stručnim i znanstvenim krugovima svjedoči tek pokoja rečenica u vodičima, zbornicima, knjigama i člancima o Senju ili renesansnoj arhitekturi u Hrvatskoj, kao i činjenica da je zaštićena kao pojedinačno nepokretno kulturno dobro i upisana u *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*.⁸ S obzirom na njezinu prepoznatljivost, patricijska je kuća arhitektonski snimljena krajem rujna 2014. godine, a njezin se povijesno-prostorni razvoj istražuje – sve u cilju stvaranja jasne konzervatorske podloge za rekonstruiranje, restauriranje, ali i za svaki buduci projektantski zahvat.⁹ Stoga ovaj rad, koji je nastao na temelju zaključaka provedenih istraživanja, prvi put donosi prikaz povijesno-prostornoga razvoja kuće Petrovski u Senju.¹⁰

SMJEŠTAJ KUĆE U POVIJESNOJ JEZGRI SENJA

SETTING OF THE HOUSE
IN THE HISTORIC TOWN CORE OF SENJ

Kako bismo odredili čimbenike povijesno-prostornoga razvoja Senja i pojedinačnih

SL. 2. POVIJESNI SENJ S GRADSKIM ZIDINAMA I UTVRDOM NEHAJ; GRAFIČKI PRIKAZ V.M. CORONELLIJA IZ 1688. GODINE
FIG. 2. HISTORIC SENJ WITH TOWN WALLS AND THE NEHAJ FORTRESS, GRAPHIC ILLUSTRATION BY V.M. CORONELLI DATING FROM 1688

¹ Ime pod kojim je, osim kao Lavlje dvorište ili Lavlji dvor, kuća najčešće spominjana u literaturi.

² Tijekom 20. stoljeća za Gradsku se ložu u Šibeniku koristio naziv Gradska vijećnica [ZELIC, 2014: 301-302]. Ona je građena između 1536. i 1542. godine, pola stoljeća nakon(!) ovim radom pretpostavljene renesansne pregradnje kuće Petrovski u Senju. [MARKOVIĆ, 2004: 102]

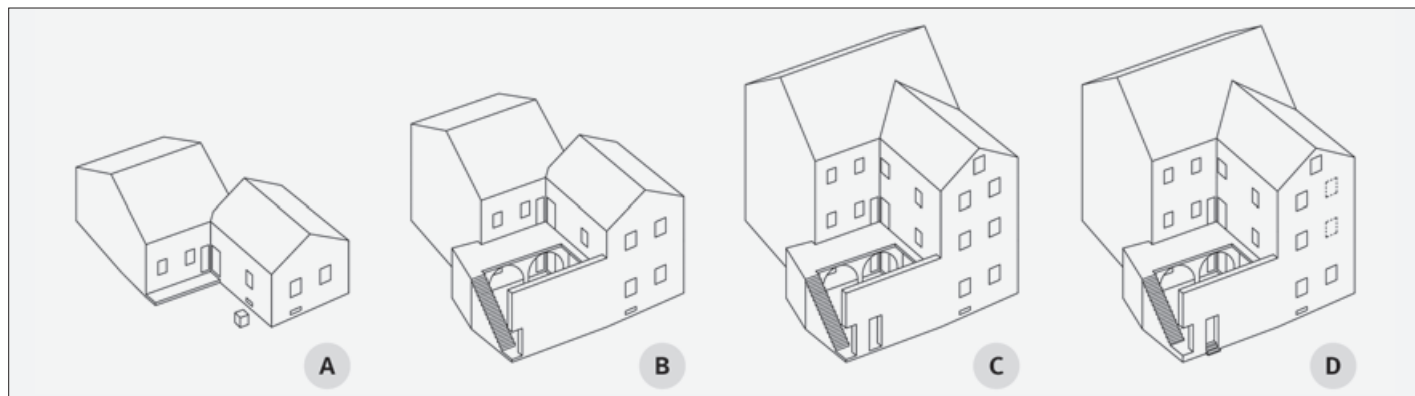
³ Prilikom historicističkoga restauriranja s Palace Divone uklonjena je izvorna dekorativna kamena arhitektonska plastika i većinom izmještena u tvrđavu Bokar, a po završetku intervencije na pročelju se mogla jasno čitati razlika između novoga i izvornoga. [VIŠE U: CORIĆ, 2013.]

⁴ Više o baroknom rekonstruiranju Kneževa dvora u Dubrovniku u: HORVAT-LEVAJ, SEFEROVIĆ, 2003.

⁵ „Stupove, lukove i česmu za trijem svog ljetnikovca Petar Sorkočević naručuje 1518. godine od Petra Petrovića, koji je radio na Divoni. Tko je izradio stupove Bunic-Kabogina trijema, nije poznato, no sličnost je upadljiva.” [GRUJIĆ, 1991: 86]. Izgradnja Sorkočevićeva ljetnikovca, koji se često smatra vrhuncem dubrovačke ladanjske arhitekture, dovršena je 1521. [GRUJIĆ, 1991: 121; GRUJIĆ, 1987: 72, 314-315]. Nedavno obnovljeni ljetnikovac Bunic-Kaboga na Bahatovini u Rijeci dubrovačkoj izgrađen je također u prvoj polovici 16. stoljeća [GRUJIĆ, 1991: 121].

⁶ Trijem ljetnikovca Rastić u Rozatu u Rijeci dubrovačkoj otvara se prema bočnom vrtu arkadom s tri luka, a izgrađen je sredinom 16. stoljeća. [GRUJIĆ, 1991: 86; GRUJIĆ, 1987: 72, 318]

⁷ Promjeri lukova Lavljega dvorišta u Senju jesu 290 i 296 cm.

SL. 3. PRETPOSTAVLJENI POVIJESNO-PROSTORNI RAZVOJ KUĆE PETROVSKI TIJEKOM TRI ETAPE: A) POČETNA ETAPA DO KRAJA 15. STOLJEĆA, B) RENESANSNA ETAPA KUĆE TIJEKOM 15. I 16. STOLJEĆA, C) ETAPA HISTORICIZMA – TE D) MANJE PREINAKE TIJEKOM 20. STOLJEĆA

FIG. 3. PRESUMED ARCHITECTURAL VOLUME OF THE PETROVSKI HOUSE DURING THREE STAGES OF ITS SPATIAL DEVELOPMENT – A) THE INITIAL STAGE UNTIL THE CLOSE OF THE FIFTEENTH CENTURY, B) THE RENAISSANCE STAGE BEGINNING AT THE END OF THE FIFTEENTH AND LASTING THROUGH THE SIXTEENTH CENTURY, AND C) THE NINETEENTH CENTURY HISTORICIST STAGE – TOGETHER WITH D) MINOR ALTERATIONS IN THE TWENTIETH CENTURY

primjera senjske povijesne arhitekture, potrebno je najprije se osvrnuti na njihov jedinstveni geografski položaj. Još od antičkoga razdoblja Senj je bio krajnja točka puta koji ga je povezivao s Modrušom, Topuskom i na posljetku Zagrebom (takozvana *Via exercitulis*). To je ujedno bio i najkraći prirodni spoj primorja i unutrašnjosti. Stoviše, kada je Hrvatska 1102. godine postala dio Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, Senj je preuzeo privilegiranu ulogu poveznice Ugarske s Italijom. On je u to doba bio i jedina trgovačka luka za Ugarsku, Hrvatsku i Slavoniju te jedna od najvažnijih na cijelomu hrvatskom prostoru¹¹, a o njegovoj mnogostoljetnoj važnosti govori i činjenica da je Jozefinska cesta, građena tijekom 18. i 19. stoljeća, završavala upravo gradskim vratima Senja.

Senjska povijesna jezgra (Sl. 2.) omeđena je kamenim zidinama u obliku nepravilnoga peterokuta. Njihov najraniji spomen datira iz

1297. godine, a govori o knezovima Leonardu i Dujmu koji su sagradili franjevački samostan izvan zidina. Nedugo potom, neposredno se uz zidine gradi kastel, a njegov položaj smješta Senj u skupinu ostalih frankopanskih posjeda – Grobnika, Bakra, Bribira, Hreljina i drugih.¹² Gradske se zidine učvršćuju u doba opasnosti od Turaka, kada se ujedno ruše sve građevine izvan njihova obuhvata i gradi utvrda Nehaj (1558.). Ipak, već se od mira u Srijemskim Karlovcima 1699. godine i smanjenja turske opasnosti započelo s rušenjem zidina, a grad se počinje širiti i izvan njima određenoga okvira.¹³

Urbanističku okosnicu grada čini organski splet ulica i trgova karakterističan za srednjovjekovno razdoblje, pri čemu su trgovi bili izvorišta prema kojima su se postupno orijentirale i formirale glavne prometnice, a zatim i sporedne, koje su ih dodatno povezale i tvorile stambene blokove. Kuća Petrovski čini dio jednoga od središnjih gradskih blokova povijesne jezgre okruženih reprezentativnim sakralnim i javnim građevinama, a nalazi se na najznačajnijemu srednjovjekovnom trgovačkom potezu Senja¹⁴ kojeg je ostatak današnja Ulica Petra Preradovića (Sl. 4.).

Istočno od kuće, u njezinu neposrednom susjedstvu, nalazili su se crkva i samostan sv. Franje. Crkva je srušena u Drugomu svjetskom ratu, dok je samostan i danas sačuvan. Sjeverno od ovoga sklopa nalazila se manja crkva sv. Ivana Krstitelja, danas desakralizirana.¹⁵ Sjeverno je pročelje stambenog bloka usmjereno na katedralu i biskupski dvor.

Glavni ulaz kuće Petrovski nalazi se na njezinu istočnome pročelju uz proširenje Ulice Petra Preradovića. Istovremeno, kući je upravo kroz Lavlje dvorište moguće pristupiti i sa zapadne strane, iz pokrajnje gospodarske ulice koja je prije brojnih pregradnji što su zapunile blok bila značajna gradska ulica i, prolazivši ispod kuće Šojat, vodila do crkve sv. Franje.¹⁶

Plan grada Senja i bliže okolice (stanje oko 1785.), koji je Ante Glavić prema pisanim tekstovima iscrtao i objavio 1965. godine,

SL. 4. POLOŽAJNI NACRT KUĆE PETROVSKI U GRADSKOJ STRUKTURI SENJA; IZREZ TEMELJEN NA KATASTRANSKOJ PODLOZI

FIG. 4. SITUATION PLAN OF THE PETROVSKI HOUSE IN THE TOWN STRUCTURE OF SENJ, DETAIL BASED ON THE CADASTRAL MAP

8 Izvod iz *Registra kulturnih dobara*, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, reg. oznaka Z-159.

9 Kuća je arhitektonski snimljena u sklopu *Radionice dokumentiranja i interpretiranja graditeljskog naslijeđa grada Senja* u rujnu 2014., na kojoj su sudjelovali studenti Arhitektonskoga fakulteta u Zagrebu pod vodstvom mr.sc. Alana Brauna i mr.sc. Dubravka Bačića te studenti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu pod vodstvom dr.sc. Marka Špikica i dr.sc. Ognjena Čaldarovića. Arhitektonsku snimku postojećega stanja kuće Petrovski izradili su studenti: Boris Dundović, Antonija Galac, Mario Kralj, Andrija Matotan i Marija Medos.

10 Istraživanje povijesno-prostornoga razvoja kuće Petrovski provedeno je na diplomskom studiju arhitekture i urbanizma Arhitektonskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u sklopu izbornoga kolegija *Graditeljsko naslijeđe II*, voditelja v.pred. mr.sc. Alana Brauna, a upotunjeno je zaključcima istraživanja koje Boris Dundović provodi u sklopu istraživačkoga projekta „Urbanizam naslijeđa – Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnoga naslijeđa“ [HERU], voditelja akademika Mladena Obada Šćitarocija (projekt pod brojem 2032 financira Hrvatska zaklada za znanost).

11 TIJAN, 1940: 5

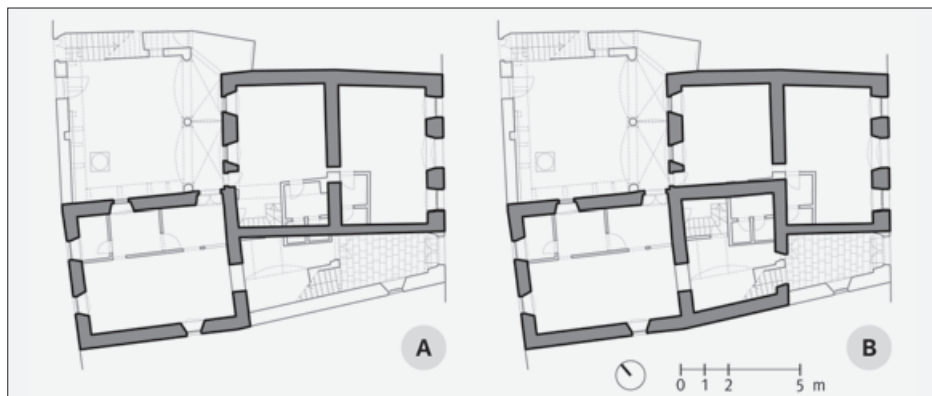
12 VILIČIĆ, 1972: 66

13 VILIČIĆ, 1990: 209

14 VILIČIĆ, 1978: 20

15 U prostoru nekadašnje crkve sv. Ivana Krstitelja danas je smješten restoran.

16 GLAVIĆIĆ, 1995: 122

SL. 5. TLOCRT PRIZEMLJA KUĆE PETROVSKI, PRETPOSTAVLJENA PROSTORNA DISPOZICIJA TIJEKOM PRVE ETAPE: A) U SLUČAJU DA JE JUŽNO KRILO BILA KUĆA OD SAMO JEDNE PROSTORIJE U PRIZEMLJU ILI B) U SLUČAJU DA SE RADILO O DVIJEMA PROSTORIJAMA

FIG. 5. GROUND-FLOOR PLAN OF THE PETROVSKI HOUSE, SUPPOSED SPATIAL DISPOSITION DURING THE FIRST STAGE OF THE HOUSE: A) IF THE SOUTH WING WAS A HOUSE WITH ONLY ONE ROOM IN ITS GROUND FLOOR OR B) IF IT HAD TWO ROOMS

SL. 6. TLOCRT PRIZEMLJA KUĆE PETROVSKI, DANAŠNJE STANJE

FIG. 6. GROUND-FLOOR PLAN OF THE PETROVSKI HOUSE, PRESENT-DAY STATE

gradski blok u kojem se nalazi kuća Petrovski prikazuje cjelovitim, a kuću u svojoj punoj današnjoj površini.¹⁷ Početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća Melita Viličić¹⁸, sa skupinom suradnika, izradila je maketu povijesnoga Senja, na kojoj su trodimenzionalno prikazane građevine kojima se mogla odrediti visina na kraju 16. i početku 17. stoljeća.¹⁹ U svojoj današnjoj, punoj visini prikazana je i kuća Petrovski. Ipak, proučavanjem pisanih i grafičkih vrela o povijesti i razvoju grada Senja te njegovih patricijskih i trgovačkih obitelji, odnosno proučavanjem arhitektonskih snimaka izrađenih u rujnu 2014. godine, može se pretpostaviti da se prostorno-povijesni razvoj kuće Petrovski odvijao u barem tri glavne etape – 1) početna etapa do kraja 15. stoljeća, 2) renesansna etapa kuće tijekom 15. i 16. stoljeća te 3) etapa historicizma – nakon čega su uslijedile i manje preinake tijekom 20. stoljeća (Sl. 3.).

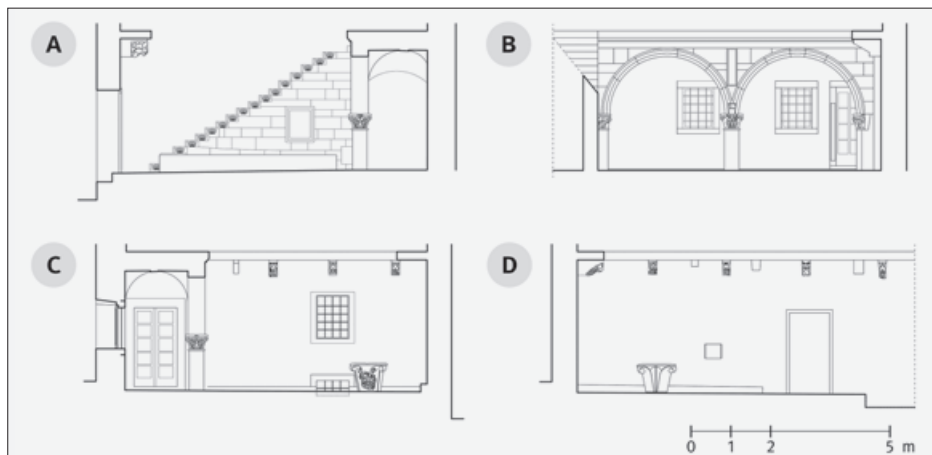
RAZVOJ KUĆE DO KRAJA 15. STOLJEĆA

DEVELOPMENT OF THE HOUSE BY THE END OF THE FIFTEENTH CENTURY

Povijest kuće Petrovski počinje i prije kraja 15. stoljeća, u kojem je najvjerojatnije tek na-

dogradnjom dobila renesansne odlike. Iako o najranijoj graditeljskoj etapi same kuće nema konkretnih pisanih ili grafičkih izvora, njezin povijesni i prostorni kontekst ukazuje na postojanje ranije izgradnje na tome mjestu²⁰, a zaključak o prostornom rasporedu prijašnje izgradnje može se izvesti ponajprije iz analize tlocrta prizemlja (Sl. 6.), ali i ostalih nacрта arhitektonske snimke iz rujna 2014. godine, na kojima se jasno ocrtavaju dvije manje kuće jednostavne tlocrtne dispozicije i simetričnoga pročelja prema gradskim ulicama (Sl. 5.). Analizom rasporeda konstruktivnoga sustava može se pretpostaviti da je kuća, glavnim pročeljem okrenuta prema gradskoj ulici, imala samo dvije prostorije: jednu u kojoj se vjerojatno nalazila trgovina i drugu, privatniju, koja je gledala na unutrašnje dvorište. Ulično pročelje bilo je jednostavno, sastojalo se od jednih ulaznih vrata u sredini i po jednoga prozorskog otvora s obje strane.²¹ Također, iz debljine zidova i prostornoga rasporeda današnje kuće moguće je pretpostaviti da je na nju s jugozapadne strane svojim uglom bila naslonjena manja kuća koja je prema današnjoj gospodarskoj, slijepoj ulici imala također simetrično pročelje. Ona je u razini prizemlja imala samo jednu prostoriju. Dvije su kuće zatvarale unutrašnje dvorište i dijelile izvor pitke vode (cisternu). Stoga se pretpostavlja kako je današnja tlocrtna organizacija kuće Petrovski, ona u obliku slova 'L', nastala tek u drugoj polovici 15. stoljeća objedinjavanjem te ranije izgradnje.

SL. 7. PROČELJA LAVLJEGA DVORIŠTA: A) SJEVERNO; B) ISTOČNO; C) JUŽNO; D) ZAPADNO
FIG. 7. ELEVATIONS OF THE LIONS' COURT: A) NORTH; B) EAST; C) SOUTH; D) WEST

¹⁷ GLAVIČIĆ, 1965.a: 259

¹⁸ Melita Viličić (1913.-2005.) bila je arhitektica i povjesničarka arhitekture te redovita profesorica na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu koja je svojim znanstvenim i istraživačkim radom dala nemjerljiv obol razumijevanju arhitektonske i urbanističke povijesti grada Senja. Od 1963. godine vodila je arhitektonska snimanja senjskoga graditeljskog naslijeđa (uključivo i prvu snimku kuće Petrovski iz 1963.) te prikupljala i obrađivala arhivsku dokumentaciju. Među prvim je cjelovitim sintezama građe o arhitekturi Senja i njezina doktorska disertacija: VILIČIĆ, 1975.

¹⁹ VILIČIĆ, 1981: 212; VILIČIĆ, 1988: 89. Maketa je izrađena od pleksiglasa u mjerilu 1:500. Danas je dio stalnoga postava izložbe u utvrdi Nehaj.

Visina dviju prvotnih kuća također nije sa sigurnošću poznata. Ipak, može se pretpostaviti da su one bile prizemnice jer je stubište koje vodi na kat nastalo tek za renesansne nadogradnje. Ispod manje kuće, koja čini južno pročelje unutrašnjega dvorišta, nalazi se i jedini podrumski prostor današnje kuće Petrovski. Podrum se danas sastoji od jedne velike prostorije s kombinacijom križnog i bačvastog svoda te jedne manje prostorije s plitkim bačvastim svodom. S dvama otvorima koja sijeku visinu svoda dobiva svjetlost iz unutrašnjega dvorišta i slijepe prilazne ulice.

U prilog tvrdnji o izvornoj visini kuća ide i činjenica da su sve do polovice 15. stoljeća senjske kuće bile manje i najčešće prizemne jer nisu trebale udomljivati novopristiglo stanovništvo koje se, kad se osmanska vojska počela približavati gradu, počelo ubrzano nastanjivati unutar gradskih bedema. U to su se doba, kako piše Pavao Tijan, pregrađivale i dograđivale postojeće zgrade, a iskoristavao se svaki i najmanji slobodan prostor za gradnju, budući da je trebalo smjestiti „najprije vlastite građane iz porušenih predgrada, a onda i brojne doseljenike, uskoke i venturine što su bježali iz osvojenih ili popaljenih i razorenih mjesta u Dalmaciji i Istri”.²²

Srednjovjekovnim područjem grada Senja može se, kako je prijašnjim istraživanjima utvrđeno, smatrati područje smješteno unutar gradskih zidina. Tada se grad već potpuno jasno formirao i zadržava te povijesne značajke u granicama svoga srednjovjekovnog područja sve do danas.²³ Nakon prvog obzidavanja grada u srednjem vijeku nastaje najprije grupna izgradnja, a zatim se ona tijekom stoljeća, kako piše Melita Viličić, sve više ugušćuje. Vlasništvo pritom djeluje na „krivudavost i nepravilnost uličnog spleta”²⁴, što se jasno čita i u danas krivudavoj Preradovićevoj ulici, za koju Ante Glavičić piše kako je bila najvažnija srednjovjekovna senjska ulica. Nije neobično da je kuća s podrumskim prostorom svojim širim pročeljem gledala na usku stražnju ulicu, koja u obliku prilaza postoji i danas. Promet srednjovjekovnoga Senja, u kojem su sudjelovali samo pjesaci i životinje za vuču, nije bio intenzivan, stoga su i

ulice uglavnom bile uske. Usto, u tom je razdoblju neprestanih opasnosti, ukazuje Glavičić, postojala potreba za blizim kontaktom između stanovnika „pa su stambene kuće, iako su bile otvorene prema ulici – za razliku od rimskih – oblikovale često gotovo neprohodne ulice”.²⁵

Vecina se stambene arhitekture u predrenesansno doba gradila od drva. Ipak, zbog svoga značajnoga položaja uz glavnu srednjovjekovnu gradsku ulicu, ove su dvije pretpostavljene kuće građene vjerojatno od kamena lomljenca, koji nije previše pogodan za zidanje, ali koji je zbog svoje otpornosti postupno zamjenjivao drvenu gradnju. Iako nije bio pogodan ni za obradu, jedno od najznačajnijih svojstava toga kamena jest njegova tvrdoća, što je ujedno osiguralo da se ti najstariji građevni elementi kuće Petrovski očuvaju do danas. To je sivi i tvrdi kamen najvjerojatnije iz okolice Sv. Jurja, otkud se i danas uzima i koristi kamen za izgradnju.²⁶ Ipak, ove pretpostavke o najranijim slojevima i fazama današnje kuće potvrdile bi se tek sondiranjem na mjestima pretpostavljenih dodira materijala iz različitih razdoblja.

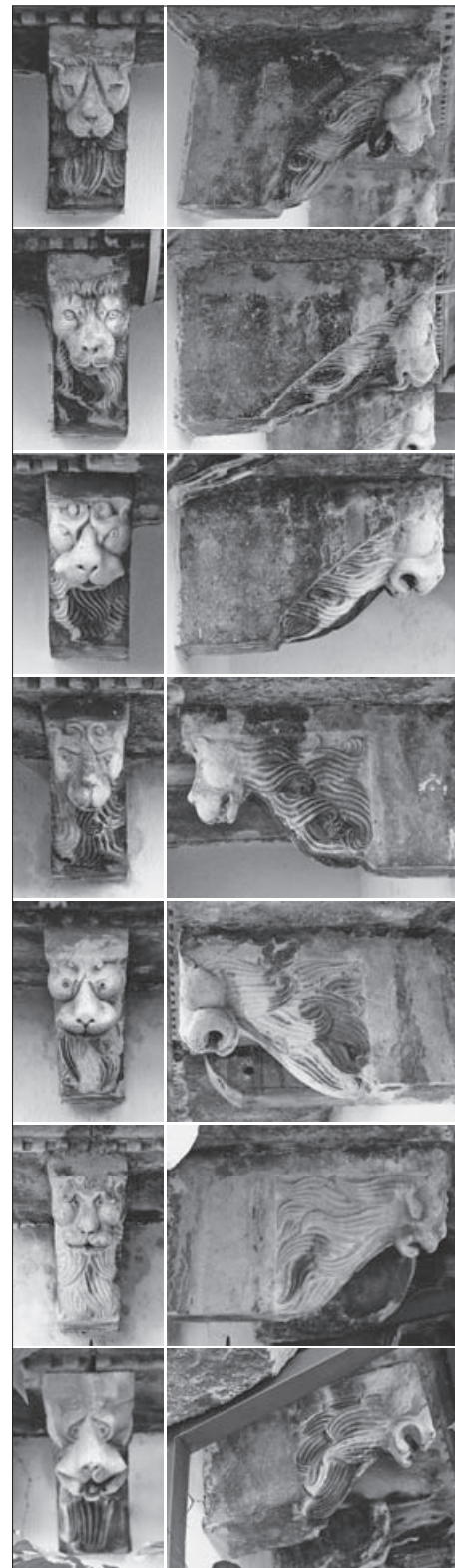
RENEZANSNE NADOGRADNJE KUĆE KRAJEM 15. I TIJEKOM 16. STOLJEĆA

RENAISSANCE EXPANSIONS OF THE HOUSE AT THE END OF THE FIFTEENTH AND DURING THE SIXTEENTH CENTURY

Vecina pisanih vrela kazuje da je kuća Petrovski građena za nepoznatoga vlasnika krajem 15. stoljeća, no u svojim znanstvenoištraživačkim radovima o povijesti Senja i senjskih obitelji Juraj Lokmer daje naslutiti kako je kuća u to doba bila vlasništvo bogate obitelji de Ponte.²⁷ Tada je jedinstvena kuća nastala vjerojatno sjedinjavanjem i nadogradnjom dviju manjih kuća iz ranijeg razdoblja. U to je doba dobila ne samo dodatnu etažu nad prizemljem već i prepoznatljiva obilježja renesanse.

Značajke zrele renesanse najuočljivije su u unutrašnjem dvorištu. Ono je podijeljeno na dva dijela arkadom s dva kamena luka što stoje na jednome središnjem stupu i dva pokrajnja polustupa (Sl. 7.). Ta arkada unutrašnjeg dvorišta kuće u Senju dijeli dva polja s križnim svodom od otvorenog atrija, a zajedno sa sedam različitih kamenih konzola u obliku lavljih glava (Sl. 8.) s južne i zapadne strane dvorišta drži kamene ploče galerijskoga ophoda na prvome katu, po čemu je i pozvano ‘Lavlji dvorište’.

Glavni ulaz u stambeni dio kuće bila je balatura koja je vodila s javnoga prostora ulice na pristupni trijem gornje stambene etaže. Od balature danas je ostalo samo kameno stubište prepoznatljivo po rubnim plaketama s

SL. 8. KONZOLE GALERIJE LAVLJEGA DVORIŠTA U OBLIKU SEDAM RAZLIČITIH LAVLJIH GLAVA
FIG. 8. CONSOLES OF THE LIONS' COURT GALLERY SHAPED AS SEVEN DIFFERENT LION HEADS

20 Ovdje se ponajprije misli na već spomenuti smjestaj kuće Petrovski u gradskome bloku kao cjelovitog jedinici urbane strukture povijesne gradske jezgre, uz najprometniju srednjovjekovnu trgovačku ulicu srednjovjekovno-renesansnoga Senja.

21 U prizemlju izvornoga dijela kuće Petrovski danas se nalazi restoran, dok su u prizemlju sporedne kuće prostori restoranske kuhinje i gospodarstva.

22 TIJAN, 1996: 318

23 VILIČIĆ, 1978: 20

24 VILIČIĆ, 1972: 67

25 GLAVIČIĆ, 1995: 120

26 GLAVIČIĆ, 1995: 113

27 LOKMER, 2005: 104

SL. 9. BALKON KNEŽEVA DVORA U RABU S KONZOLAMA OBLIKOVANIM KAO DVOSTRUKE LAVLJE GLAVE
FIG. 9. BALCONY OF THE DUCAL PALACE IN RAB WITH CONSOLES SHAPED AS PAIRS OF LION HEADS

SL. 10. RUBNE PLAKETE KAMENIH STUBA LAVLJEGA DVORA S MOTIVIMA ŠKOLJAKA
FIG. 10. SIDE STONES OF THE LIONS' COURT STAIRCASE WITH SHELL MOTIFS

SL. 11. ATRIJ PALAĆE VELIKOGA KAPETANA U ZADRU, STANJE OD RESTAURIRANJA 1921. DO BOMBARDIRANJA 1943. (FOTOGRAFIJAO BIAGIO CIGLIANO, 1921.)
FIG. 11. THE ATRIUM OF THE GREAT MARSHALL'S PALACE IN ZADAR, STATE FROM RESTORATION IN 1921 UNTIL THE BOMBING OF 1943 (PHOTOGRAPH BY BIAGIO CIGLIANO, 1921)

motivom školjaka koje prate svaku stubu (Sl. 10.). Duž jadranske obale nalazimo brojne slične primjere kamenih vanjskih stubišta iz razdoblja renesanse, od kojih je maloprije spomenutom vjerojatno najbližnije ono Palače Velikoga kapetana u Zadru²⁸, porušeno tijekom Drugoga svjetskog rata, koje je bilo smješteno u atriju s arkadama i bunarom te urešeno sličnim rubnim plaketama s motivom školjaka (Sl. 11.). Stubište kuće Petrovski i danas vodi do galerijskog ophoda dvorišta na prvome katu, a izvorno mu se pristupalo iz danas uže ulice koja je u to doba bila prolazna i vodila do crkve sv. Franje.²⁹ Čini se da je upravo galerija pritom bila glavna komunikacija kojom se dolazilo do svih prostora na gornjoj etaži. Sâm prostor stubišta u tlocrtu izlazi iz pravilne geometrije kuće s dvorištem, a prostor ispod njega neobičnih je kosih zidova i bačvastoga svoda, što djeluje kao nespreni nastavak prijašnja dva polja arkada križnih svodova. To je još jedan dokaz da je polje ispod stubišta nastalo kasnije od preostala dva, tek u doba renesansne nadogradnje. No, za konačan zaključak o njegovoj funkciji i značenju za cijeli blok potrebno je konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima utvrditi povijesno-prostorni razvoj i dviju kuća sjeverno od kuće Petrovski, na koje se stubište naslanja.

Središnji stup i dva bočna glatko obrađena polustupa široke lukove arkada nose na stiliziranim korintskim kapitelima, ukrašenim sa svake strane drukčijim cvjetnim motivom (Sl. 12.), osim u slučaju stranice srednjega stupa što gleda na atrij, gdje se nalazi – umjesto cvjetnoga – motiv dječje andeoske glave s krilima, takozvanog *putta* ili *amoreta* (Sl. 13.). Obod lukova ukrašen je uzljebljenjima poput veoma kratkih kanelura, a na njima počiva traka s klesanim reljefom biljnih motiva. U zidu u osi arkada, izvedenom od fino klesanih kamenih blokova, nalazi se još jedna vertikalna pravokutna izduljena traka, također biljnih motiva, koja se proteže od kapitela središnjeg stupa sve do vijenca što se sastoji od trake s nizom jednakih pločica postavljenih pod kutom, osim u središnjem dijelu gdje je manji reljef ponovno biljnoga motiva. Ta traka nosi sedlasto profilirane (tip *cyma versa*)

kamene ploče ophoda, s donje strane ukrašene zuborezom (dentilima).

Slične su maloprije spomenutoj vertikalnoj traci s biljnim motivima i dvije nešto veće trake aplicirane na kamene dovratnike vrata koja iz dvorišta vode u kuću (Sl. 14.). Njihov plitki reljef načinjen od biljnih motiva u središtu je trake podijeljen kružnim cvjetnim ornamentom.

S južne i zapadne strane dvorišta, osim konzola u obliku lavljih glava, na mjestima pucaanja kamenih ploča tijekom kasnijih je razdoblja ugrađeno još pet relativno grubih kamenih konzola nejednakih dimenzija.

Kamena plastika koju nalazimo u Lavljem dvorištu povezuje se sa srednjoeuropskim renesansnim kulturnim vezanim za dvor ugarskohrvatskoga kralja Matije Korvina, odnosno s djelovanjem njegovih majstora iz kruga klesara i kipara Ivana Duknovića, koji su u Senju mogli doći iz Budima između 1480. i 1490. godine.³⁰ Među tim su majstorima bila i dvojica Trogirana, od kojih je za Petra, sina Rada Busanina, poznato kako je 1488. boravio u Šibeniku, da bi nakon toga nastavio djelovati na otoku Rabu. Vrlo je vjerojatno, tvrdi povjesničar umjetnosti Milan Pelc, da se prije odlaska na Rab Petar Radov Trogiraniin neko vrijeme zadržao u Senju, moći biti u pratnji nekog suradnika s kojim je izradio kamene ukrase u Lavljem dvorištu.³¹ U dekorativnoj plastici Petra Radova vidimo jasan utjecaj Ivana Duknovića, koji se pak vezao na stil

²⁸ Podataka o zadarskoj Palači Velikoga kapetana dosta je malo. Iako ona postoji i danas, njene renesansne značajke gotovo su u potpunosti nestale zbog mnogih krada materijala, ali i preinaka te adaptacija što su uslijedile tijekom 1950-ih godina. [MLUKOTA, 2013: 64, 108-110]

²⁹ GLAVIČIĆ, 1995: 122

³⁰ Kao što je slučaj kod brojne renesansne izgradnje na područjima koja su nekad pripadala knezovima Frankopanima, a koja su nakon mletačke opasnosti ili preuzimanja vlasti doživjela stabilizaciju političkih prilika, bogata se i dekorativna arhitektonska plastika poput one u Lavljem dvorištu „relativno precizno može datirati na početak devadesetih godina 15. stoljeća“. [BRADANOVIĆ, 2013: 71]

³¹ PELC, 2007: 131

³² PELC, 2007: 354

³³ Marijan Bradanović u svome radu o palači Dominis u Rabu navodi kako su prethodni istraživači, Cvito Fisković i

svojih velikih suvremenika – kasnoga Donatella i Desiderija de Settignana. To ponajprije čitamo u bogatoj i preciznoj sitnoplastičkoj dekoraciji što se u potpunosti priklanja modi *all'antica*³², a što se u radovima hrvatskih renesansnih kipara i klesara budimskoga kruga jasno iskazuje u karakterističnim dekorativnim motivima „poput antemija, kimiona, astragala, dupina, putta, vijenaca, girlandi (festona), kandelabara, rozeta i palmeta” te osobito omiljenih obilnih, bujnih festona i veristicki klesanih vegetabilnih ukrasa koje možemo pronaći u djelima Petra Radova, poglavito onima na reprezentativnoj stambenoj arhitekturi otoka Raba.³³ U gradu Rabu nalazi se i Knežev dvor s balkonadom pridržanom trima zoomorfnim konzolama sa po dvije lavlje glave veoma bliske onima u Senju (Sl. 9.).³⁴ Radova je u Budim kao učenika doveo Ivan Grubanić, koji je ondje i umro 1487. godine. Danas je Petar Radov Trogiranin jedini umjetnik iz skupine Dalmatinaca koji pripada budimskome krugu, a koji se pojavljuje u dokumentima nakon 1490. godine i čiji su rado- vi atribuirani.³⁵

Iako tako širok radijus kretanja onodobnih klesara i kipara u potrazi za naručiteljima (mecenama) nije bio neobičan, pogodovala mu je činjenica što je Senj 1469. godine preuzeo kralj Matija Korvin i dao mu status slobodnoga kraljevskoga grada.³⁶ U njemu je uredio kapetaniju, a prvim je kapetanom imenovao Majera Blaža (Balázsa Magyara). Imenovanje kapetana jedino je pravo koje je kralj sebi nakon preuzimanja grada zadržao, a odmah po preuzimanju grada Senjanima je potvrdio njihov statut i stare pravice da sami biraju gradske suce i ostale činovnike.³⁷

Senj je kralj Matija Korvin oteo ili preuzeo od nesložnih knezova Frankopana koji su izgubili svoju popularnost ponajprije zbog svoga približavanja Mlečanima, čega je vrhunac bila prodaja otoka Krka Mlecima koju je proveo knez Ivan Frankopan 19. lipnja 1452. godine.³⁸ Tu dolazimo do ključne senjsko-bašćanske povijesne veze u kojoj nalazimo primjere

renesansne arhitekture srodne onoj Lavljega dvorišta.

Dvije lavlje glave iste izrade i stilskih karakteristika poput onih u Senju pojavljuju se i na „otmjeno profiliranom, širokom i kvalitetne zanatske izrade kamenom vanjskom stubištu” koje čini balaturu jedne od kuća u Baški na Krku, u današnjoj Ulici kralja Zvonimira na broju 8. Susjedne su toj kući nešto starije kuće s renesansnim grbovima obitelji de Ponte, ali i obitelji Desantić. Desantići su, piše Juraj Lokmer, s obitelji de Ponte bili „najvjerojatnije povezani bliskim srodstvom, tj. da su Desantići prilično sigurno naslijedili tu staru i uglednu senjsku obitelj, odnosno da su skupivši veliko bogatstvo kupili njihove kuće i posjede u Senju i Baški, gdje su obje obitelji nazočne zasigurno od početka XVI. stoljeća, a možda i nešto prije”.³⁹ Ipak, posljednji spomen obitelji de Ponte nalazi se na reljefu Svetoga Trojstva iz 1493. godine, koji se danas nalazi u senjskoj katedrali⁴⁰, dok o članovima obitelji Desantić od 16. stoljeća čitamo u raznim pisanim vrelima.

Rodočelnik obitelji Desantić bio je senjski patricij Vincenzo de Santich koji je najvjerojatnije došao s otoka Krka. Iznimno veliko bogatstvo, stečeno zalozima uskokima i financiranjem njihovih ratova, priskrbilo mu je naziv najbogatijega senjskog trgovca. I sâm položaj kuće govori o njezinoj povezanosti s trgovinom. Ona je smještena u samom središtu Senja, između katedrale, crkve sv. Ivana Krstitelja i crkve sv. Franje, a u njezinoj neposrednoj blizini bio je Stari trg – srednjovjekovno trgovačko središte grada smješteno uz potez što je vodio od Malih vrata (zvanih i Vrata tergovine) do Kopnenih vrata. Tomu u prilog govori i četvrtina odredbi statuta grada Senja posvećena isključivo trgovini.⁴¹ Kuća Petrovski, koja se nalazila na tom ključnom potezu kroz gradsku jezgru, u svojem je prizemlju vjerojatno smještala trgovinu u kojoj je Vincenzo prodavao „ulje, vino i drugu robu dopremljenu brodovima iz Apulije”.⁴² Pritom je drugo krilo u prizemlju i podrumu najvjerojatnije služilo kao kućno gospodarstvo s kuhinjom i prostorijama za čuvanje hrane te izvorom pitke vode u unutrašnjem dvorištu.

SL 12. CVJETNI UKRAS NA KAPITELU JEDNOGA OD POLUSTUPOVA ARKADE U LAVLJEM DVORIŠTU
FIG. 12. FLORAL ORNAMENT ON THE CAPITAL OF ONE OF THE LIONS' COURT ARCADE JAMBSHAFTS

SL 13. MOTIV PUTTA NA KAPITELU SREDISNJEGA STUPA ARKADE U LAVLJEM DVORIŠTU
FIG. 13. THE PUTTO MOTIF ON THE CAPITAL OF THE CENTRAL COLUMN OF THE ARCADE IN THE LIONS' COURT

SL 14. CVJETNI MOTIVI NA TRAKAMA APLICIRANIM NA KAMENI DOVRATNIK U LAVLJEM DVORIŠTU
FIG. 14. FLORAL MOTIFS ON THE STRIPS OF A STONE DOORJAMB IN THE LIONS' COURT

Miljenko Domijan, renesansnu plastiku pripisali Petru Radovu. [BRADANOVIĆ, 2011: 55]

³⁴ Osim što spominje konzole u obliku lavljih glava, Bradanović naglašava kako i „preostatak atrija palače Dominis konceptualno puno duguje glasovitom Lavljem dvoru”, čime se jasno čitaju onodobna arhitektonska klesarska i kiparska strujanja na sjevernome Jadranu. [BRADANOVIĆ, 2011: 56]

³⁵ PELC, 2007: 366

³⁶ PELC, 2007: 73

³⁷ TIJAN, 1931: 38

³⁸ SABLJAK, 1990: 269

³⁹ LOKMER, 2005: 104

⁴⁰ KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, 1891: 238-239 (navedeno i u: LOKMER, 2005: 104)

⁴¹ VILIČIĆ, 1978: 20; VILIČIĆ, 1990: 210, 230-232

⁴² LOKMER, 2005: 103

SL. 15. RANIJA INACIJA GRBA OBITELJI DESANTIC (PRIJE 1587.) NA KRUNI KAMENOGA BUNARA U LAVLIJEM DVORIŠTU

FIG. 15. AN EARLIER VERSION OF THE DESANTIC FAMILY CREST (BEFORE 1587) ON THE CROWN OF THE STONE WELL IN THE LIONS' COURT

SL. 16. GRB DESANTICA KOJI JE OBITELJI DAO KRALJ RUDOLF II. 1587. GODINE, PRIKAZAN NA GROBNOJ PLOČI JURJA DESANTICA U NEKADAŠNJOJ CRKVI SV. FRANJE (FOTOGRAFIRAO ARTUR SCHNEIDER)

FIG. 16. THE FAMILY CREST GRANTED TO DESANTICS BY KING RUDOLF II IN 1587, DEPICTED ON JURAJ DESANTIC'S TOMBSTONE IN THE FORMER ST. FRANCIS CHURCH (PHOTOGRAPHED BY ARTUR SCHNEIDER)

Trgovac Giovanni iz Ferma, često nazivan i Anonim, u svojim zapisima spominje Vicenza i njegovu obitelj u kontekstu uskoka i ratnih okolnosti, a Desanticima je posebno fasciniran, piše Juraj Lokmer, kao „dijelom sarena mozaika stanovništva i života [u] gradu Senju podno brda Sv. Jurja i brda Trbušnjaka na koje se nastavlja brdoviti kraj zvan *Spodgoria*, u gradu pretvorenom u veliki vojni logor i s Turcima u najbližem zaleđu”.⁴³ Anonim dalje piše kako su Vicenzovi sinovi pomagali svome ocu u trgovanju, odnosno da su na savim suvremen način vodili poslovne knjige i naposljetku nastavili njegov posao.⁴⁴

Kako navodi *ex-voto* u crkvi Majke Božje Gorické u Baški, 1579. godine umro je Vincenzo de Santich, a za sobom je ostavio sinove Luku Kvirina, Franju i Jurja. Boreći se protiv Turaka, Luka Kvirin je 1587. godine zapao u zarobljeništvo.⁴⁵ Već je 10. ožujka 1579. obitelj Desantić od cara Rudolfa II. dobila plemićki naslov⁴⁶, a po Kvirinovu oslobođenju, 12. srpnja 1587. godine, Desantići u Pragu dobivaju od cara i plemićki list te grb.⁴⁷

Moguće je da je u tome razdoblju od 1579. do 1587. godine, gotovo stotinu godina nakon danas prepoznatljive renesansne pregradnje kuće, nastao kameni grb Desantića na monolitnom grlu bunara u Lavlijem dvorištu⁴⁸, što prikazuje tri ljiljana u dva polja razdijeljena dvostrukom kosom crtom (Sl. 15.). On se često pogrešno pripisivao vojvodi od Zweibrückena⁴⁹, ali ponešto starija i tipično renesansna izvedba istoga grba nalazi se i, piše Juraj Lokmer, na kući u Baški, u današnjoj Ulici kralja Zvonimira 20, a za koju se prema tradiciji govori kako je bila u vlasništvu obitelji Desantić. Ta kuća naslonjena je na kuću na broju 18, u kojoj se nalazi i renesansni grb obitelji de Ponte.⁵⁰ Nakon 1587. godine Desantići dobivaju novi grb koji uključuje i cara, stoga prikazuje dva okomita polja, od toga jedno s polovicom ljiljana iz staroga grba, dok je drugo s polovicom austrijskoga orla, čime je obitelj Desantić ušla u europsku plemićku obitelj (Sl. 16.).⁵¹ Grb na grlu bunara prikazan je samo s njegove sjeverne stranice, a prikazuje polukružan konveksni štít s ljiljanima iznad kojeg se nalazi kaciga s biljnim motivima. Stilizirani motiv heraldičkog ljiljana nalazi se i kao ornament preko cijelih površina triju preostalih stranica grla bunara.⁵²

Veoma su slične izvedbe, iako ponešto drukčijih motiva, i tri reljefna kamena grba u utvrdi Nehaj, na južnome zidu unutrašnjega dvorista s cisternom. Godina 1558., godina izgradnje Nehaja, zapisana je na grbu kapetana Ivana Lenkovića. On je postavljen lijevo od središnjega grba s dvoglavi austrijskim orlom, što je bio „simbol gradackog nadvojvode, tadašnjeg suverena Senja”⁵³, a to je u to doba bio Ferdinand I. Habsburški. Desno od njega nalazi se grb kapetana Herbarda VIII. Auersperga,

baruna Turjaškog, koji je naslijedio Lenkovića. Osvrnuvši se na to da su grbovi znalacki i kvalitetno isklesani od domaćeg vapnenca, Enver Ljubović piše kako ih je „zasigurno klesala ruka nekog od domaćih klesara 16. stoljeća jer je Senj u to vrijeme bio važno klesarsko središte na ovome dijelu jadranske obale”.⁵⁴ U to je doba grad Senj imao nešto manje od četiri tisuće stanovnika, zbog obrane, isključivo „stiješnjanih unutar zidina”.⁵⁵

Obitelj Desantić uspješno je prebrodila i pokušaje generala Josipa Rabatte da sve uskoke preseli iz Senja u unutrašnjost. Naime, Rabatta je na samome kraju 16. stoljeća, zajedno s mletačkim placenikom i senjskim biskupom Markantunom de Dominisom te mletačkim providurom Pasqualigom, poubijao najuglednije uskoke i njihove vojvode, pritom opljačkavši njihove kuće, a prognavši i mnoge ostale građane, zbog čega su ga Senjani smaknuli zadnjega dana 1601. godine.⁵⁶ Unatoč tome, vjerojatno zbog svoga velikoga značenja za trgovinu u Senju, članovi obitelji Desantić tijekom 17. i 18. stoljeća uživaju sve veći ugled i, osim što se bave pomorskom trgovinom, također „obnašaju značajne funkcije u gradskoj upravi i crkvenoj hijerarhiji”.⁵⁷ Ipak, potomci obitelji Desantić već se u 19. stoljeću spominju uglavnom samo u Baški.⁵⁸

KUĆA U RAZDOBLJU HISTORICIZMA 19. STOLJEĆA

HOUSE IN THE PERIOD OF THE NINETEENTH CENTURY HISTORICISM

Mađarski katastar (Sl. 18.) – izrađivan od 1847. do 1877. godine i pod nadležnošću kojeg je bilo područje Senja, a njegova je izmjera napravljena najvjerojatnije 1876. godine – prikazuje kako je čestica na kojoj stoji kuća Petrovski (tada označena brojem 303) odvojena od čestice svoga dvorišnoga stubista (označene 304/1). Može se pretpostaviti da čestica stubista u vrijeme katastarske izmjere pripada čestici susjedne kuće (označenoj brojem 304/2). Iza stubista blok je završen kućom katastarske oznake 305.

⁴³ LOKMER, 2005: 102-103

⁴⁴ RAČKI, 1877: 239 (navedeno i u: LOKMER, 2005: 110)

⁴⁵ LOKMER, 2005: 100

⁴⁶ LOKMER, 2005: 106

⁴⁷ LOKMER, 2005: 109; LJUBOVIĆ, 2009: 210

⁴⁸ LOKMER, 2005: 103

⁴⁹ GLAVIČIĆ, 1965.b; GLAVIČIĆ, 1974: 27; GLAVIČIĆ, 1995: 120; SZABO, 1940: 46; TIJAN, 1931: 38

⁵⁰ LOKMER, 2005: 104

⁵¹ LOKMER, 2005: 109-110

⁵² Prema opisu Martine Škrinjar načinjenom prilikom dokumentiranja kuće Petrovski u rujnu 2014.

⁵³ GLAVIČIĆ, 1974: 22

⁵⁴ LJUBOVIĆ, 2010: 14-16

⁵⁵ VILIČIĆ, 1972: 68

Tim dvjema kućama na sjevernoj strani Lavljega dvorišta pročelja su kamena, a uglovi su im zidani pravokutnim tesancima i prigodno zakoseni kako se ne bi oštećivali prilikom kretanja pjesaka i malih kola. Na lagano zaobljenom dijelu uglova nalazi se natpis IHS (Kristov monogram) i znakovlje sv. Bernardina. Ante Glavičić također spominje kako se na kući sa sjeverozapadne strane od Lavljega dvorišta nalazio i „skladni gotički prozor s ukošenim doprozornicima koje je neodgovorni projektant dao ukloniti i prozor proširiti”.⁵⁹ Gotičko-renesansna kamena plastika kuća sjeverno od Lavljega dvorišta, koja je danas, nažalost, uklonjena i opisana jedino u arhitektonskim snimkama Melite Vilčić i njezinih suradnika iz 1963. godine⁶⁰, upućuje na to da su dvije spomenute kuće izgrađene u isto vrijeme kada i izvorno prizemlje kuće Petrovski. Dvije gornje etaže tih susjednih kuća, iznad one prizemne, zidane su od opeke, stoga su svoju nadogradnju dvije kuće dobile vjerojatno u drugoj polovici 19. stoljeća kada je zbog imovinsko-pravnih odnosa i intervenirano u katastar.

Čini se da je i kuća Petrovski u drugoj polovici 19. stoljeća nadozidana za još jednu etažu i potkrovlje, postavi tako kućom s više stambenih jedinica. Iz Druge vojne izmjere⁶¹ (1806.-1869.) vidimo da je u prvoj polovici 19. stoljeća još postojao i javni prolaz uz blok u kojem je smještena kuća Petrovski, a koji je vodio prema crkvi sv. Franje (Sl. 17.).

Također, u ovome je razdoblju nastala i karakteristična kovana oprema kuće: ograda (Sl. 19.) i rešetke prozora na prvome podestu stubišta. Ograda prati cijeli stubišni prostor od prizemlja do potkrovlja, a prisutna je i na vanjskom stubišu te galerijskom ophodu galerije dvorišta sa sve tri strane. Na njoj je prepoznatljiv jedinici motiv načinjen od dva luka sa spojnicom na mjestu gdje se dodiruju.

Možemo reći kako je, radikalnim pregradnjama, u ovome razdoblju kuća Petrovski dobila svoj konačni vanjski oblik i visinu, što je ostalo nepromijenjeno do danas, ali također i posljednje kvalitetne značajke u obliku kovane bravarije.

56 TIJAN, 1940: 23

57 LOKMER, 2005: 110

58 LOKMER, 2005: 112

59 GLAVIČIĆ, 1995: 122

60 VILČIĆ, 1972: reprodukcije arhivskih snimaka br. 47-50 [grafički prilozi na kraju publikacije]

61 Dostupno u Austrijskom državnom arhivu (*Österreichisches Staatsarchiv*).

62 TIJAN, 1931: 38

63 GLAVIČIĆ, 1995: 121

64 SZABO, 1940: 46

65 GLAVIČIĆ, 1965.b: 293

66 GLAVIČIĆ, 1995: 115

67 HAZU, Knjiznica Strossmayerove galerije, inv. br. 609

68 GLAVIČIĆ, 1995: 122

GRADITELJSKI ZAHVATI TIJEKOM 20. STOLJEĆA

ARCHITECTURAL ALTERATIONS DURING THE TWENTIETH CENTURY

U svome kulturno-povijesnom vodiču Senjom iz 1931. godine, Pavao Tijan opisuje kuću Petrovski-Pavan koja u prizemnome dijelu ima trgovinu kupališnih potrepština u vlasništvu J. Pavana.⁶²

Na objavljenju fotografiji koju je 1940. godine snimio Gjuro Szabo⁶³ vidimo kako je još te godine razina poda Lavljega dvorišta bila za oko četrdeset centimetara niža nego danas. Također, vidimo da je pod bio načinjen od jednakih kamenih ploča, točno onakvih kakvima je opločeno i unutrašnje stubiste u prizemlju te na podestu prema prvome katu. Iste godine pisuci o njoj, Gjuro Szabo tvrdi kako se kuća, prije negoli je postala poznata kao kuća Petrovski-Pavan, nekad zvala kuća Barac-Mileušnić.⁶⁴ Ante Glavičić 1965. godine spominje još jedne vlasnike, obitelj Hajduković.⁶⁵

Dana 7. i 8. listopada 1943. godine njemačko je zrakoplovstvo u više navrata bombardiralo Senj i neke manje obližnje luke⁶⁶. No iako je struktura povijesne jezgre grada Senja pritom značajno uništena, kuća Petrovski nije pretrpjela veća oštećenja. Ipak, znatna oštećenja i uklanjanje jedinstvenih značajki kuće Petrovski učinjena su namjernim intervencijama, ponajprije kad je pod Lavljega dvorišta naprije betoniran – što možemo zaključiti prema fotografskoj snimci Artura Schneidera⁶⁷ (Sl. 1.) – a zatim i ponovno opločen, čime se njegova razina znatno podigla. Zbog toga dvorište djeluje kao da je „utonulo, tim više jer su baze stupova i dijelovi stubišta također skraćeni i djeluju nezgrapno”, što vidimo i na primjeru bunara koji svojim donjim dijelom uranja u nasipano šljunkovito kamenje. Ante Glavičić piše da je tako „izvršena profanacija vrijednog spomenika našeg graditeljskog naslijeđa”.⁶⁸

SL. 17. SENJ U KARTAMA DRUGE VOJNE IZMJERE (1806.-1869.) I PREMA NJOJ ISCRTAN SHEMATSKI PRIKAZ URBANE STRUKTURE GRADSKJE JEZGRE: 1 – GRADSKI BLOK U KOJEM SE NALAZI KUĆA PETROVSKI; 2 – GRADSKA ULICA UZ JUGOZAPADNI DIO BLOKA; 3 – CRKVA SV. FRANJE I FRANJEVAČKI SAMOSTAN

FIG. 17. SENJ IN MAPS OF THE SECOND MILITARY SURVEY (1806-1869) AND ACCORDINGLY DRAWN SCHEMATIC MAP OF URBAN STRUCTURE IN THE TOWN CORE: 1 – TOWN BLOCK WHICH INCLUDES THE PETROVSKI HOUSE; 2 – TOWN STREET ALONG THE SOUTH-WEST FAÇADE OF THE BLOCK; 3 – ST FRANCIS CHURCH AND FRANCISCAN MONASTERY

SL. 18. IZREZ IZ MAĐARSKOGA KATASTRA (OKO 1876.) S NAZNACENOM PODIJELJENOM ČESTICOM KUĆE PETROVSKI
FIG. 18. DETAIL OF THE AUSTRO-HUNGARIAN CADASTRAL MAP DATING FROM AROUND 1876 DEPICTING THE DIVIDED LOT OF THE PETROVSKI HOUSE

SL. 19. DETALJ OGRADE OD KOVANOGA ŽELJEZA
IZ 19. STOLJEĆA U KUĆI PETROVSKI

FIG. 19. DETAIL OF THE WROUGHT-IRON RAILING DATING
FROM THE NINETEENTH CENTURY IN THE PETROVSKI HOUSE

Recentne pregradnje kuće Petrovski vezane su kako za adaptaciju prizemnih prostora za ugostiteljske svrhe tako i za daljnju podjelu prostora na višim etažama u zasebne stambene jedinice. Njezin najvrjedniji dio, Lavlje dvorište, danas je zatvoren, točno na razini rubne profilacije ploča galerijskog ophoda, i to neprimjerenom tendom za zaštitu od sunca. Pri toj je adaptaciji izgradnjom sanitarnih prostorija u prizemlju negiran luk ovećega raspona⁶⁹, prisutan u već spomenutoj arhitektonskoj snimci iz 1963.⁷⁰ Na toj snimci možemo vidjeti i zid koji je prostor prizemlja dijelio na prostor trgovine i manju prostoriju za spremište, a koji danas postoji samo kao greda.⁷¹ Naposljetku, u drugoj su polovici 20. stoljeća mnogi izvorni senjski krovovi dobili novi pokrov⁷², pa tako i na kući Petrovski bilježimo dvije različite vrste pokrova.

Ipak, kako se volumen kuće Petrovski i njezine vanjske značajke nisu tijekom 20. stoljeća znatno promijenile, možemo reći da ona još uvijek ima mogućnost očuvati jedinstveni ambijent bloka unutar gradske jezgre Senja. Iako naizgled agresivne, gotovo su sve adaptacije iz 20. stoljeća reverzibilne i moguće je kuću ponovno dovesti u prezentabilno stanje.

VALORIZACIJA KUĆE KAO POLAZIŠTE ZA NJEZINO RESTAURIRANJE I PREZENTACIJU

BUILT HERITAGE ASSESSMENT AS THE STARTING POINT OF THE HOUSE RESTORATION AND PRESENTATION

S obzirom na provedenu analizu povijesno-prostornog razvoja kuće Petrovski i stupnja očuvanosti pojedinih građevinskih etapa, najcjelovitija i najvrjednija faza je ona prije historicističkih pregradnji, odnosno prije druge polovice 19. stoljeća. To se odnosi na prostornu strukturu (dispoziciju osnovnih volumena, organizaciju unutrašnjih prostorija) i konstruktivne elemente te obradu pročelja. Ti elementi arhitekture prate zamisao senjske patricijske kuće koja je u svome prizemnom dijelu bila namijenjena trgovini i gospodarskom dijelu uz izvor pitke vode, a kojeg su gornje etaže bile namijenjene stanovanju. Nedvojbeno je pritom najvrjedniji dio kuće upravo Lavlje dvorište sa svojom bogatom kamenom plastikom.

Pretpostavljena građevna struktura dviju odvojenih skromnijih kamenih kuća prije renesansne nadogradnje odredila je tlocrtni oblik kuće Petrovski u kasnijim razdobljima. Kuće su nakon spajanja postale istočno i južno krilo veće kuće smještene uz glavnu gradsku trgovačku prometnicu. Nadalje, renesansnom je nadogradnjom postavljen temelj za radikalne dogradnje i pregradnje u 19. stoljeću. Ipak, historicističke su pregradnje također važne jer su definirale današnju visinu ne samo kuće

Petrovski već i cijeloga bloka unutar povijesne gradske jezgre, stoga ih valja pri budućim zahvatima sačuvati. I renesansna i historicističke pregradnje prate i nadograđuju organizaciju pročelja kuće Petrovski te ona djeluje kao nedjeljiva, kompaktna cjelina.

S druge strane, pregradnje izvedene tijekom 20. i 21. stoljeća neprimjerene su značenju ove kuće. Ne samo da su njima bitno promijenjene karakteristike interijera kuće nego su znatno podignule i razinu poda unutrašnjega dvorišta, čime su stupovi arkada postali neproporcionalno kratki, a grlo bunara je utočulo. Također, unutrašnje je dvorište naposljetku zatvoreno supstandardnim pokrovom (Sl. 20.). Kuća je u tome posljednjem razdoblju izgubila i povijesni pokrov. U interijeru kuća je dobila pregradnje koje negiraju izvornu dispoziciju prostorija (primjerice, sanitarni trakt u prizemlju) ili su uklonjene neke pregrade što su definirale povijesnu tlocrtnu organizaciju. Svoju geometriju negiraju poglavito zidovi i svodovi u podrumskom dijelu, gdje je na njih nadodan debeli sloj zbuke s neprimjerenim ukrasima.

Kao što je spomenuto u Venecijanskoj povelji iz 1964. godine⁷³, povijesni spomenici nositelji su starih predaja naraštaja ljudi do naših dana, stoga je očuvanje njihove vrijednosti naša zajednička odgovornost, a očuvanje bogatstva njihove autentičnosti naša zajednička dužnost. Sukladno Povelji, kući Petrovski se tijekom istraživanja pristupalo ne samo kao pojedinačnomu arhitektonskom djelu već i kao dijelu širega urbanog konteksta i ambijenta.

Rijetki su slučajevi kad je manja stambena građevina jedan od najvažnijih profanih spomenika grada. Stoga se osnovni konzervatorski pristup smjernicama za sanaciju i prezentiranje kuće Petrovski temelji na kriteriju najviše razine očuvanja povijesnoga građevnog supstrata i izvornih elemenata oblikovanja. Osnovne metode kojima bi se to postiglo jesu

⁶⁹ Raspon luka u interijeru veći je i od raspona lukova arkada unutrašnjega dvorišta!

⁷⁰ VILICIC, 1972: reprodukcije arh. snimaka br. 45 i 46 [graficki prilozi na kraju publikacije]

⁷¹ Posebno su neprimjereni detalji današnjeg interijera u prizemlju i podrumu kuće Petrovski, koji su arhitektonski njeni najstariji i najvrjedniji dijelovi. Pritom mislimo na lažne drvene grede i ostale obloge zidova, podova, ali i svodova podruma.

⁷² GLAVIČIĆ, 1995: 112

⁷³ *International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (The Venice Charter 1964)* / Međunarodna povelja o konzerviranju i restauriranju spomenika i cjelina (Venecijanska povelja, 1964.) [ICOMOS Hrvatska, Arhiva dokumenata]

⁷⁴ *European Charter of the Architectural Heritage*. Vijeće Europe prihvatilo je povelju u listopadu 1975. [ICOMOS Hrvatska, Arhiva dokumenata]

⁷⁵ Još početkom 16. st. u Rabu je izgrađena i palača Dominis, koje se atrij konceptualno izveo po uzoru na onaj Lavljega dvorišta u Senju. [BRADANOVIĆ, 2013: 74]

konzerviranje i restauriranje svih očuvanih povijesno relevantnih struktura, rekonstruiranje nedostajućih elemenata za koje postoje materijalni ostaci ili dokumentacija o izvornom izgledu i oblikovanju, te interpretiranje izgubljenih elemenata ili elemenata koji ne pripadaju izvornom oblikovanju, ali su kvalitativno pridonijeli kući kao cjelini.

To ponajprije znači zadržavanje trenutnog volumena kuće i njezine visine, koja je konačno definirana u 19. stoljeću visinom čitavoga gradskog bloka. Nadogradnju i pregradnju novim elementima moguće je pritom provesti uglavnom samo u interijeru.

Kako bi kuća Petrovski očuvala svoje značenje, potrebno se osvrnuti i referirati na njezin okoliš. Gradski blok u koji je smještena nalazi se u samome središtu povijesne jezgre Senja i uz glavnu povijesnu trgovačku ulicu. On je smješten između triju povijesno značajnih crkava (od kojih je jedna i senjska katedrala), a s ostatkom povijesne jezgre grada spojen je krivudavim srednjovjekovnim ulicama. Spajajući pojedina povijesna razdoblja i stilove u skladnu cjelinu, blok čini jedinstven i cjelovit urbani ambijent koji valja očuvati.

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

U rujnu 2014. godine, nakon više od pedeset godina od pionirskog pothvata Melite Viličić i njenih suradnika, kuća Petrovski i elementi njezina najvrjednijeg dijela, oni u Lavljem dvorištu, precizno su arhitektonski snimljeni. Ta je snimka, uz stručnu literaturu, omogućila da se u daljnjim terenskim i arhivskim istraživanjima, kojih su zaključci predstavljani ovim radom, pretpostavi preciznija datacija kuće po graditeljskim etapama i da se njeni elementi atribuiraju ne samo mogućem autoru ili radionici već i naručiteljima. Pretpostavljeni povijesno-prostorni razvoj kuće podijeljen je u tri razvojne etape, od kojih je druga,

ona u razdoblju renesanse, povezuje s ostalim gradovima sjevernoga Jadrana i tako smješta na kartu najvažnijih i reprezentativnih renesansnih ostvarenja (stambene) arhitekture uzduž hrvatske obale. Ovaj rad tako predstavlja vrijedan prilog svakome daljnjem istraživanju ili prezentaciji kuće Petrovski, vjerojatno najvrjednije patricijske građanske kuće u povijesnoj jezgri grada Senja. Za potvrdu ovih teza potrebno je izvesti sveobuhvatna konzervatorsko-restauratorska istraživanja na vanjštini i unutrašnjosti kuće Petrovski.

ICOMOS-ova Europska povelja o arhitektonskoj baštini iz 1975.⁷⁴ godine zaključuje kako graditeljsko naslijeđe ima važnu ulogu i u obrazovanju. Kuća Petrovski smještena je u kontekst primjera renesansne arhitekture u Rabu i Baski, gradova koji su sa Senjom bili najuže povezani trgovinom, stoga ona pruža bogatstvo građe za objašnjenje i usporedbu oblika i drugih stilskih značajki toga razdoblja. Usto, ona služi kao dokaz raznolikosti i kontinuiteta izgrađenoga kulturnoga naslijeđa razdoblja renesanse na sjevernom Jadranu.⁷⁵

Ipak, na kraju vrijedi spomenuti kako je za uspješnost provođenja konzervatorskih i restauratorskih zahvata potrebno kuću trajno održavati, a ona uvijek mora imati primjerenu namjenu. Jasna zamisao rehabilitacije toga vrijednoga primjera graditeljskoga naslijeđa uključivala bi stoga i strategiju njegova aktivnog korištenja na način da se ne umanjuje povijesna i ambijentalna vrijednost kuće. Primijenivši metode analize i vrjednovanja kulturnoga naslijeđa, potrebno je naći kulturno-povijesne i arhitektonske, ali i urbanističke kriterije za unaprjeđenje koji služe definiranju scenarija za uključivanje kuće Petrovski u svakodnevni život Senja. Time bi ona postala model ne samo za konzerviranje i restauriranje graditeljskoga naslijeđa Senja nego i za smjernice na razini cijeloga grada – sve kako bi se očuvala njegova autentičnost i potaknuo jasan i usmjeren daljnji razvoj.

SL. 20. POGLED NA JUŽNI DIO LAVLJEGA DVORIŠTA (SNIMLJENO U RUJNU 2014. GODINE)
FIG. 20. VIEW OF THE SOUTH PART OF THE LIONS' COURT (PHOTOGRAPH TAKEN IN SEPTEMBER 2014)

LITERATURA

BIBLIOGRAPHY

- BRADANOVIĆ, M. (2011.), *Palaca Dominis u Rabu*, „Rijeka”, 16 (1): 53-58, Rijeka
- BRADANOVIĆ, M. (2013.), *Prilog poznavanju stambenog graditeljstva 15. i 16. stoljeća na sjevernom Jadranu*, „Peristil”, 56: 71-80, Zagreb
- ČORIĆ, F. (2013.), *Prilog poznavanju historičkih intervencija na dubrovačkoj Divoni 1888.-1892.*, „Portal”, 4: 37-47, Zagreb
- GLAVIČIĆ, A. (1965.a), *Iz prošlosti Senja po doseljenu Hrvata*, „Senjski zbornik”, 1 (1): 264-314, Senj
- GLAVIČIĆ, A. (1965.b), *Kulturno-povijesni vodič po Senju*, „Senjski zbornik”, 1 (1): 264-314, Senj
- GLAVIČIĆ, A. (1974.), *Vodič po Senju i okolici*, Senjsko muzejsko društvo / Turistički savez Općine Senj, Rijeka
- GLAVIČIĆ, A. (1995.), *Kamena pročelja srednjovjekovnih kuća u Senju*, „Senjski zbornik”, 22 (1): 111-138, Senj
- GRUJIĆ, N. (1987.), *Reprezentativna stambena arhitektura*, u: Zlatno doba Dubrovnika XV. i XVI. stoljeća, katalog izložbe [ur. Sorić, A.], MTM: 65-108, 307-323, Zagreb
- GRUJIĆ, N. (1991.), *Ladanjska arhitektura dubrovačkog područja*, Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu / Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb
- HORVAT-LEVAJ, K.; SEFEROVIĆ, R. (2003.), *Barokna obnova Kneževa dvora u Dubrovniku*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 27: 162-183, Zagreb
- KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, I. (1891.), *Nadpisi sredovječni i novovječni na crkvah, javnih i privatnih sgradah i t.d. u Hrvatskoj i Slavoniji*, Knjižara Jugoslavenske akademije / Knjižara Dioničke tiskare, Zagreb
- LOKMER, J. (2005.), *Ex-voto Kvirina Desantica, patricija senjskoga u crkvi Majke Božje Gorčke u Baski*, „Senjski zbornik”, 32 (1): 95-115, Senj
- LJUBOVIĆ, E. (2009.), *Senjska uskokca i plemićka obitelj Desantić i njihovi grbovi*, „Senjski zbornik”, 36 (1): 209-219, Senj
- LJUBOVIĆ, E. (2010.), *Tri kamena reljefna grba na tvrđavi Nehaj u Senju*, „Grb i zastava: Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva”, 4 (7): 14-16, Zagreb
- MARKOVIĆ, P. (2004.), *Arhitektura renesanse u Hrvatskoj*, u: Hrvatska renesansa, katalog

- izložbe [ur. Jurković, M.; Erlande-Brandenburg, A.], Galerija Klovicevi dvori: 71-110, Zagreb
- MLIKOTA, A. (2013.), *Obnova i izgradnja povijesne jezgre Zadra nakon razaranja u Drugom svjetskom ratu*, disertacija [mentori: Lozzi Bar-ković, J.; Vežić, P.], Filozofski fakultet, Zagreb
- PELC, M. (2007.), *Renesansa*, Naklada Ljevak, Zagreb
- RAČKI, F. (1877.), *Prilog za povijest hrvatskih uskoka*, „Starine”, 9: 172-256, Zagreb
- SABLIJAK, S. (1990.), *Povijesno-topografska skica Senja*, „Senjski zbornik”, 17 (1): 267-272, Senj
- SZABO, GJ. (1940.), *Arhitektura grada Senja*, u: Hrvatski kulturni spomenici I: Senj [ur. Schneider, A.], Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti: 11-34, Zagreb
- TIJAN, P. (1931.), *Senj: kulturno-historijska setnja gradom po priloženom tlocrtu*, Senjski klub, Zagreb
- TIJAN, P. (1940.), *Grad Senj u povijesti i kulturi hrvatskoga naroda*, u: Hrvatski kulturni spomenici I: Senj [ur. Schneider, A.], JAZU: 11-34, Zagreb
- TIJAN, P. (1996.), *Što da se radi sa senjskim povijesnim znamenitostima*, „Senjski zbornik”, 23 (1): 315-340, Senj
- VILIČIĆ, M. (1972.), *Arhitektonski spomenici Senja*, „Rad JAZU”, 6: 65-129, Zagreb
- VILIČIĆ, M. (1975.), *Dokumentacija arhitektonske i urbanističke strukture Senja u XVII. stoljeću*, disertacija [mentor: Mohorović, A.], Arhitektonski fakultet, Zagreb
- VILIČIĆ, M. (1978.), *Povijesna topografija Senja (I): urbanistički odnos rimske Senie i srednjovjekovnog grada Senja*, „Rad JAZU”, 8: 17-33, Zagreb
- VILIČIĆ, M. (1981.), *O maketi Senja sedamnaestog stoljeća*, „Senjski zbornik”, 9 (1): 210-214, Senj
- VILIČIĆ, M. (1988.), *Izgled Senja i senjskih zidina u doba uskoka*, „Senjski zbornik”, 15 (1): 77-90, Senj
- VILIČIĆ, M. (1990.), *Gradska vrata i urbanističko formiranje drevnog Senja*, „Senjski zbornik”, 17 (1): 203-234, Senj
- ZELIĆ, D. (2014.), *O Gradskoj loži u Šibeniku*, „Ars Adriatica”, 4: 299-312, Zadar

IZVORI

SOURCES

ARHIVSKI IZVORI

ARCHIVAL SOURCES

- Državna geodetska uprava, Područni ured Gospić, Ispostava Senj, Trg Cilnica 1, Senj [DGU-PUG-IS]
- Sveučilište u Zagrebu, Knjižnica Filozofskog fakulteta, Ivana Lučića 3, Zagreb [FFZG]
- Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Knjižnica Strossmayerove galerije, Schneiderov arhiv, Trg Nikole Šubica Zrinskog 11, Zagreb [HA-ZU-SA]
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel u Rijeci, Uzarska 26, Rijeka [MKRH-KOR]
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Odjel za INDOK poslove kulturne bastine, Fototeka kulturne bastine, Runjaninova 2, Zagreb [MKRH-F]
- Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Grafička zbirka, Ulica Hrvatske bratske zajednice 4, Zagreb [NSK-GZ]
- Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Studijski arhiv, Kaciceva 26, Zagreb [SAAF]

INTERNETSKI IZVORI

INTERNET SOURCES

- ICOMOS Hrvatska, Arhiva dokumenata – www.icomos-hrvatska.hr/icomos-hrvatska-arhiva.html [20.2.2015.]
- Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske – www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212 [12.4.2015.]

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

SL. 1.	HAZU-SA, inv. br. 609
SL. 2.	NSK-GZ, inv. br. GZ-GS-207-COR01
SL. 4., 6., 7.	Grafički prilozi iz arh. snimke postojećega stanja, rujan 2014. (autori: B. Dundović, A. Galac, M. Kralj, A. Matotan i M. Medos, voditelji snimanja: A. Braun i D. Bačić)
SL. 3., 5.	Crtez autorâ (prema arh. snimci postojećega stanja od rujna 2014.)
SL. 8., 10., 12.-15., 19., 20.	Foto: B. Dundović, M. Kralj i M. Medos (rujan 2014.)
SL. 9.	Foto: J. Vidas Vidović (travanj 2015.)
SL. 11.	http://zadaretro.info/fotografija/10-stagnacija/photo/cigliano_palaca.jpg [preuzeto: 9.8.2015.]
SL. 16.	HAZU-SA, inv. br. 591
SL. 18.	DGU-PUG-IS
SL. 17.	http://mapire.eu/en/map/collection/secondsurvey/?zoom=15&lat=44.98829&lon=14.91209 [preuzeto: 24. 11. 2015.] (shematski prikaz i oznake dodali autori)

SAŽETAK

SUMMARY

PETROVSKI HOUSE IN SENJ

HISTORIC AND SPATIAL DEVELOPMENT OF THE PATRICIAN HOUSE AND ITS RENAISSANCE LIONS' COURT

Located in the dense structure of the historical town core of Senj, Petrovski House is a unique example of late fifteenth-century Renaissance residential architecture in the northern part of the Croatian Adriatic. With its main façade facing Petra Preradovica Street, the former patrician house constitutes an urban block situated along the busiest artery of mediaeval Senj. Its most captivating part is the courtyard, approachable both through the house and via a small side alley. Due to seven consoles shaped as different lion heads which hold the south and the west part of the second storey gallery, the courtyard has been known as the Lions' Court. The east part of the gallery rests upon a lavishly ornamented arcade, which consists of two arcs, wider than any other original Renaissance arcade arc on the Croatian coast. Enclosed with a Renaissance stone staircase on its northern side and adorned with a stone well, the Lions' Court is an exceptional combination of Renaissance sculptural artistry and architecture.

Few authors have written on the Petrovski House, and even they have scarcely scratched the surface of the topic. This paper uses data from an architectural survey conducted in September 2014, by a team from the Faculty of Architecture in Zagreb, and overlays it by analyses of graphic, cartographic and written sources about Senj and its cultural history, thus providing us with exhaustive information on the development stages of the house.

The period preceding the close of the fifteenth century marks the first stage of the Petrovski House. Owing to the disposition of the building's volumes determined by the survey, it has been deducted that originally there existed two smaller ground-floor houses enclosing the inner courtyard with a water source. One of the houses faced the busy mediaeval town street with its originally symmetrical frontispiece, and the other had an entrance from the town street, while its symmetrical façade faced the side alley. The latter house had a vaulted cellar, which today serves as a tavern.

[Proofread by: DAVID EDEL]

Until the mid-fifteenth century, most of the houses in Senj were small one-storeys. During the second half of the century, the need for bigger houses emerged due to newcomers from nearby settlements destroyed by the approaching Ottoman army. Even though most of the residential architecture of the pre-Renaissance Senj were wooden constructions, the two aforementioned houses were most likely built out of stone, which was the imperative of their privileged location.

Several written sources imply that, at the end of the fifteenth century, which marks its second and most significant stage, the Petrovski House was owned by the De Ponte family. During that period, the two former houses were merged into a single patrician house with an L-shaped layout and an additional storey which became the residential part of the building, approachable from the back alley by the stone staircase. On the ground-floor level, the front of the house facing the town street thus became a merchant's shop and the south wing housed the kitchen. It was during that comprehensive reconstruction of the house that the Lions' Court acquired its Cinquecento features. Floral ornaments on the middle column and two side jambs upon which the arcade rests, the geometry of the cornice, and the zoomorphologic motifs of consoles and side stones of the stairs all point to the work of the milieu of artists patroned by Hungarian king Matthias Corvinus, who gathered around sculptor and stonemason Giovanni Dalmata (Ivan Duknović). One of Dalmata's most prominent pupils was Petar Radov from Trogir, known to have resided in Šibenik in 1488, after which he continued his work on the island of Rab. It is possible that he resided in Senj for a short time before arriving to Rab, leaving behind sculptural works both in Senj and in Baška on the island of Krk. In several houses in Baška, we find similar consoles in the shape of a lion's head, as well as stone crests not only by members of the De Ponte family, but also by those of the Desantic family, who acquired all of the De

Ponte estates, presumably via family ties. With Vincenzo de Santich as their pater familias, the Desantics were known as a respectable family of wealthy merchants and, as such, they were given the noble title by King Rudolf II in 1579. Vincenzo's son Luka Kvirin fought against the Ottomans, and after his escape from enemy captivity, the king granted the family with a new crest in 1587. As one side of the stone well in Lions' Court depicts the older version of the family crest, it was most likely crafted during the mentioned time span between years 1579 and 1587.

The third development stage of the Petrovski House is the nineteenth century, when the stone staircase was adjoined to the neighbouring house by dividing the original parcel of the house, as shown on the Austro-Hungarian cadastral map dating from around 1876. As we can conclude from the architectural survey and visible building material, the house was enlarged with an additional storey and an attic during that period. With these additions, along with enclosing the inner staircase, Petrovski House gained its present-day shape.

A number of small-scale interventions mark the twentieth century as the sequence of minor alterations to the Petrovski House. The Second World War bombing in 1943 left the house intact, but subsequent adaptations by its owners resulted in inadequate changes in its appearance. Today, the ground level of the courtyard is somewhat higher and serves as a restaurant terrace roofed by a sub-standard construction. The original roof cladding was replaced, and both exterior and interior walls were altered and covered with a thick layer of plaster and paint.

In an attempt to put the Petrovski House on the map of the most significant architectural monuments of the Adriatic Renaissance in Croatia, this paper aims not just to stimulate further research and assessment, but also to inspire a vision of its appropriate and continuous active use in the future.

BORIS DUNDOVIĆ
PIA SOPTA
ALAN BRAUN

BIOGRAFIJE

BIOGRAPHIES

BORIS DUNDOVIĆ, univ. bacc. ing. arch., student je diplomskoga studija i demonstrator Arhitektonskoga fakulteta u Zagrebu. Suradnik-istraživač je na projektu *Urbanizam naslijeđa* [HERU].

PIA SOPTA, univ. bacc. hist. art. et franc., studentica je diplomskoga studija povijesti umjetnosti te francuskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Područje interesa su joj teorijski i praktični aspekti očuvanja graditeljskoga naslijeđa. Mr.sc. **ALAN BRAUN**, dipl. ing. arh., viši je predavač na Katedri za teoriju i povijest arhitekture te predstojnik Zavoda za graditeljsko naslijeđe na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu.

BORIS DUNDOVIĆ, B.Arch, is an M.Arch student and undergraduate teaching assistant at the Faculty of Architecture in Zagreb. He is a research collaborator on the *Heritage Urbanism* [HERU] project.

PIA SOPTA, BA, is an MA student of Art History and French Language and Literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. She studies the theoretical and practical aspects of the conservation of built heritage.

ALAN BRAUN, M.Sc, architect, is senior lecturer at the Department for Theory and History of Architecture and head of Institute for Built Heritage at the Faculty of Architecture in Zagreb.

